

**NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA
BUDA BEVÉTELE 150. ÉVFORDULÓJÁNAK
TISZTELETÉRE**

Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 1999. május 19-20.

A forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról a Hadtörténeti Intézet több konferenciával emlékezett meg. 1998. május 16–17-én a Magyar Honvédség megalakulásának 150. évfordulója emlékére kétnapos konferenciát tartott a Hadtörténeti Intézet és Múzeum dísztermében, illetve a Dorogi Múvelődési Házban. A konferencia első napján a szabadságharc hadseregének alkotóelemeiről, fegyver- és csapatnemeiről, a második napon az elmúlt 150 év honvédségének történetéről hangzottak előadások. 1998. szeptember 27-én Székesfehérvárott a Szent István Király Múzeummal és a Székesfehérvár Városi Levéltárral közös konferencián az 1848 nyári és őszi hadieseményekről hallhattak az érdeklődők, az 1999. május 19–20-i konferencián pedig a téli és tavaszi hadjárat eseményeit, a szabadságharcban részt vett külföldiek emlékét idézték fel az előadók.

A konferencia elején *Szekeres István* dandártábornok, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum megbízott főigazgatója köszöntötte a résztvevőket. A konferenciát *Kosáry Domokos* akadémikus nyitotta meg. Hangsúlyozta, hogy a magyar hadtörténetírás 1848-49 történetének vonatkozásában rengeteg új eredményt hozott az elmúlt évtizedekben, s ezeknek köszönhetően ma már sokkal differenciáltabb képünk van az eseményekről, mint a 125. évfordulón volt. Külön kiemelte a szabadságharc tisztikarának összetételével, illetve az úgynevezett Görgei-kérdéssel kapcsolatos kutatások fontosságát. A délelőtti ülészakon *Bona Gábor* ezredes, a Hadtörténeti Intézet igazgatója elnökölt.

Katona Tamás, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója „Erdély felszabadítása 1849 tavaszán” címmel tartotta meg előadását, de gyakorlatilag az 1848-49 téli erdélyi hadieseményeket is ismertette. Hangsúlyozta, hogy mind Bemnek, mind Puchnernak igen csekély erők álltak rendelkezésére a hadjáratban és a fő bázisaihoz vezető hadművelési vonalak metsztek egymást. Emiatt mindig az került

közülük előnybe, aki mozgó hadseregét valamelyik bázisához közelebb tudta vinni. Lényegében ennek köszönhető Bem 1849 márciusi sikere is.

Hajagos József, a gyöngyösi Berze Nagy János Gimnázium tanára az 1849. február 26-27-i kápolnai csata történetét foglalta össze, azonban igen részletesen tárgyalta az előzményeket, így Henryk Dembiński fővezéri kinevezését is. Hajagos szerint Dembińskinek minden esélye megvolt a győzelemre, ám elmulasztotta csapatai időben történő összevonását, s így lehetővé tette, hogy Windisch-Grätz vereséget mérjen a magyar főszeregre.

Pelyach István, a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Új- és Legújabbkori Történeti Tanszékének adjunktusa az 1849 március-júniusi bácskai és bánági hadműveletek történetét ismertette. Hangsúlyozta Pétervárad felmentésének jelentőségét, illetve azt a tényt, hogy a délvidéki szerb erők széttagoltsága tette lehetővé Perczel gyors sikereit. Ugyanakkor Perczel erői nem voltak elégségesek a nagy területek megszállásához, s Titel ostromának elhalasztásával maga tette lehetővé a délvidéki szerb fölkelés újjáéledését.

A szünet után *Kedves Gyula* kandidátus, a Hadtörténeti Múzeum főosztályvezetője az 1849 tavaszi hadjárat főhadszíntéri eseményeiről tartotta meg előadását. Részletesen foglalkozott a hadjárat két szakaszának haditervével, s kiemelte, hogy a tervek a sikert félig már garantálták is. Kitért arra, hogy mindkét haditerv igen kockázatos volt, hiszen néhány napra lehetővé tette, hogy a cs. kir. csapatok részenként verjék meg a magyar hadtesteket, azonban a veszély elmúltával, a terveknek köszönhetően, a cs. kir. főszereg előtt nem volt más lehetőség, mint a Duna-Tisza köze, majd a főváros és a Dunántúl kiürítése.

Ehhez az előadáshoz szorosan kapcsolódott *Bona Gábor* ezredesnek, a történelemtudomány kandidátusának, a

Hadtörténeti Intézet igazgatójának előadása „Bécs vagy Buda? A hadvezetés dilemmája 1849 április végén” címmel. Röviden ismertette a kérdéssel kapcsolatos historiográfiai vitákat, s úgy vélte, a magyar hadvezetés előtt a csapatok adott állapota és az erőviszonyok adott állása mellett nemigen volt más lehetőség, mint Buda felszabadítása. Ehhez járult a politikai vezetés kívánsága, valamint az a tény, hogy Buda vára képes volt blokkolni a magyar utánpótlást is. Bona szerint ugyanakkor a magyar hadvezetés komoly taktikai hibát követett el, amikor megfelelő előkészületek, osztrómövegek nélkül vonult Buda alá.

A konferencia első napján ezután kötetbemutató következett. *Bona Gábor* „Hadnagyok és főhadnagyok az 1848-49. évi szabadságharcban” című könyvét *Hermann Róbert*, a „Szabolcsi honvédek a szabadságharcban” című kötetét *Bona Gábor*, *Hermann Róbert* „Az abrudbányai tragédia 1849” című kötetét *Úrbán Aladár*, „Győr város és megye hadtörténete 1848-49-ben” című kötetét *Zakar Péter* mutatta be.

A délutáni ülészakon *Király Béla* professzor elnökölt. Bevezetőjében előadással felérvő részletességgel szólt a szabadságharc nemzetközi körülményeiről, s különösen a német és az olasz egységmozgalom fontosságát emelte ki. A nyitó előadást *Kathrin Sitzler* tartotta, aki „Solidarität oder Söldnertum? Die ausländischen Freiwilligenverbände im ungarischen Unabhängigkeitskrieg 1848-1849” címmel először írta meg a magyar szabadságharcban harcoló külföldi légiók összefoglaló és összehasonlító történetét. Az előadónó – főleg a német légió történetéből vett példákkal illusztrálva – azt a kérdést vizsgálta, hogy milyen eszmei motivációk és materiális érdekek vezették a harcban e külföldi légiók tagjait.

Őt követte *Kovács István* kandidátus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékvezetője, aki „Lengyelek a magyar szabadságharcban” címmel tartotta meg előadását. Az előadó ismertette a magyarországi lengyel légió(k) megszervezésének körülményeit, a különböző légióparancsnokok egymás közötti ellentéteit, a légiók harctéri ténykedését. Külön kitért a két lengyel hadseregparancsnok, *József Bem* és *Henryk Dembiński* működésére, *József*

Wysocki hadtestparancsnoki ténykedésére, az erdélyi lengyel légió megszervezésére. Előadását *Wysocki* búcsúkiáltványának szavaival zárta: „Ne feledjétek el [ti. a magyarok], hogy mindvégig veletek voltunk”.

Pasquale Fornaro egyetemi tanár az olaszoknak a magyar szabadságharcban játszott szerepét ismertette új levéltári kutatások alapján. A szerző nemrég külön kötetet publikált *Alessandro Monti* ezredesnek, a magyarországi olasz légió parancsnokának pályafutásáról. *Fornaro* professzor szólt a Magyarországon szolgált két olasz gyalog- és egy könnyűlovasezred magyar szolgálatba állt katonáiról, a piemonti-szárd kormány diplomáciai és katonai együttműködési kísérletéről, a novarai csata következtében előállt helyzetről. Részletesen foglalkozott *Monti* Magyarországra utazásával, a magyarországi olasz légió megszervezésének és harctéri bevetéseinek körülményeivel, végül röviden ismertette a légió kimenekülését és tagjainak hazajutását. Az olasz légió tagjait – ellentétben a magyar honvédekkel, vagy lengyel légionistákkal – nem internálták, hanem Piemont önálló állami státusának köszönhetően, hazaszállították.

Az első napot *dr. Zakar Péter*nek, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola docensének előadása zárta, „A honvédsereg hadlelkézési szolgálata” címmel. Az előadó részletesen foglalkozott a cs. kir. hadsereg hadlelkézési szolgálatának felépítésével és működésével, az önálló magyar tábori püspökség létrehozásának kísérletével, majd rátért a magyar hadlelkézési szolgálat megszervezésének körülményeire. Ismertette az egyes hadlelkészek szolgálatvállalásának lehetséges motivációit, egyházi jogi szempontból „irregularitásnak” minősülő ténykedéseit, s igen színes ismertetőt tartott néhány különleges pályát befutott tábori lelkészről, többek között *Erdősi Imréről*, *Mednyánszky Cézáról* és *Szabó Richárdról*.

Ezt követte az „Magyar Hadi Történetírást Támogató Alapítvány” által alapított, „Az év fiatal hadtörténésze” című díj átadása. Az Alapítvány ebben az évben osztotta ki az 1997-1998. évi díjakat. Az 1997. évi díjat *Ungváry Krisztián* kapta, a „Budapest ostroma” című monográfiájáért, az 1998. évi díjat pedig *Kedves Gyula*, „A

szabadságharc hadserege I. A lovasság” című munkájáért.

A konferencia második napján *Zachar József*, a történettudomány doktora, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatójának tudományos helyettese elnökölt. *Csikány Tamás* kandidátus, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem docense „Buda ostroma 1849. május 4-21.” címmel tartotta meg előadását. Ismertette a szemben álló felek erejét és szándékait, a vár erődítési rendszerét, foglalkozott annak ellenállóképességével. Ezt követte az ostrom katonai szakmai szempontú elemzése. Csikány három szakaszra osztotta Buda ostromát: 1.) május 4-én az ostromlók kísérletet tettek a vízvédő rajtaütésszerű elfoglalására; 2.) május 5-16. között előkészítették a vár ostromgyűkkel történő lövetését. 3.) május 17-21. között folyt a várfalakon a rés lövetése, majd 21-én hajnalban lezajlott a döntő roham.

Rosonczy Ildikó, a Magyar Napló felelős szerkesztője az orosz intervencióval kapcsolatos kutatásait ismertette. Hangsúlyozta, hogy a XIX. században 1849-ig – ide értve a napóleoni háborúkat is – az orosz cár egyetlen egyszer sem mozgósított olyan jelentős hadsereget, mint a magyar forradalom leverésére: 200 000 fő volt a működő hadsereg, s további 60 000 fő a tartalék létszáma. Az orosz hadsereget a legkiválóbb és leghíresebb tábornokok vezették. Ugyanakkor ez a hadsereg, amely pusztán tömegénél fogva eldöntötte a háború sorsát, Erdély kivételével nem aratott jelentős harctéri sikereket. Rosonczy Ildikó szerint ennek magyarázata a fővezér, Ivan Fjodorovics Paszkevics óvatosságában, valamint a Görgői vezette magyar csapatok szívós ellenállásában és szellemes hadműveleteiben keresendő.

Hermann Róbert, a Hadtörténeti Intézet tudományos főmunkatársa az 1849 május-júniusi magyar haditerveket ismertette. Hangsúlyozta: a főszereg hadmozdulataival kapcsolatos terveket március vége óta az a remény befolyásolta, hogy Bem vezetésével a Délvidékről újabb erősítések érkeznek a főhadszíntérre. Ezzel magyarázható, hogy a Klapka György által kidolgozott május 20-21-i hadi-terv éppen a főszereget kényszerítette volna tétlenségre ennek az erősítésnek a beérkeztéig. A helyzetnek egyedül megfelelő, noha meg-lehetősen merész haditerv a Görgői által júni

us 26-án előterjesztett, de néhány nap múlva a kormány által elejtett, kétközpontú összpontosítási terv volt, mert az lehetővé tette volna a cs. kir. főszereg megverését az orosz főerők beérkezése előtt.

Rövid szünet után *Jerzy Snopek* irodalomtörténész, a Lengyel Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének igazgatója „Petőfi és Mickiewicz” címmel tartotta meg előadását. Az előadó szerint Petőfi és Adam Mickiewicz két különböző költői magatartást képviselt: Mickiewicz váteszként viselkedett, s a függetlenség visszanyerésének reményét igyekezett ébren tartani, ám ő maga nem harcolt fegyverrel azokért az eszmékért, amelyek eljövendő diadalát hirdette. Petőfinek – Mickiewicz által is irigylten – megadatott az a lehetőség, hogy ezekért az eszmékért harcoljon, s életét áldozza értük, ezzel is hitelesítve költői és politikai programját.

A záró előadást *Bayram Nazir*, az erzurumi Atatürk Egyetem munkatársa tartotta „Fáradozások Kossuth Lajos Kütehből való eltávolítására és az Oszmán Birodalom által tett ellenintézkedések” címmel. Az előadó az isztambuli levéltárakban kutatott e tárgykörben, s immáron török oldalról is hitelesítette azt a képet, amelyet Hajnal István festett befejezetlen munkájában, „A Kossuth-emigráció Törökországban” című forrásgyűjteményben. Részletesen ismertette a Kossuth és az emigránsok biztonsága érdekében tett török intézkedéseket, a Kossuth meggyilkolására és elrablására szőtt osztrák tervek meghiúsulását.

Zachar József az elnöki zárszóban hangsúlyozta: a két nap alatt elhangzott előadások többsége új kutatási eredmények alapján született, ugyanakkor még messze vagyunk attól, hogy a kutatásokat lezártnak, s valamennyi fontos problémát megoldottnak tekinthetnénk.

A konferenciát a Magyar Millennium Emlékbizottság, a Budavári Önkormányzat, és az Osztrák Kelet- és Délkelet-Európa Intézet Budapesti Kirendeltsége támogatta. A konferencia fővédnöke Végh Ferenc vezérezredes, a Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök volt.

Hermann Róbert